

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Peakanyo le Selotamohlala tša Lenaneopeakanyo la Ngwaga (ATP) la go Boetša Sekeng

Leleme la Gae: Sepedi

Mphato 2 Kotara 4

Diteng

Matseno	1
Dinyakwa tša mananeopeakanyo a ngwaga a thuto (ATP) a go boetša sekeng	2
Mabokgoni a leleme la gae	2
Diteng tša Leleme la gae	2
Ditumatlhaka le go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	2
Go tšweletša setlwaedi sa go ithuta polelo	5
Setlwaedi seo se šišintšwego sa thuto ya motheo sa Leleme la gae sa beke le beke	6
Mešomo yeo e šišintšwego ya SEHLOPHA SA MOTHEO YA LELEME LE GAE (yeo e bolelago ka dinyakwa tša ATP)	7
Ditumatlhaka Le Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa	15
Lenaneo la ditumatlhaka: leleme la gae: Sepedi	16
Foreimi ya peakanyo le selota mohlala	20
Tabakgolo 1	21
Tabakgolo 2	23
Tabakgolo 3	25
Tabakgolo 4	27
Tabakgolo 5: Poeletšo	29
Lenaneo la teko	31
Lenaneotekolo: Sehlopha sa Motheo, Leleme la gae	31
Teko ya thuto	32
Go Šomiša Diruburiki	32
Phetolelo	33
Re tshepa gore o tla humana thahlo ye e na le mohola	33
Teko ya thuto: Karata ya meputso	34
MPHATO 2 Kotara 4: Mohlala wa mošomo wa teko ya semmušo	35

Matseno

Thobela barutiši mephathong ya motheo,

Leuba la COVID-19 le re tlogetše le thlotlo e kgolo kudu thutong. Ge re boela go thuto yeo e tlwaelegilego ya ka mehla, re swanetše gore ka moka re šome ka thata le ka bohlale gore thuto ya rena e kgone go hlapologelwa.

Se se bohlokwa kudu dithutong tša motheo moo bana ba swanetšego go ithuta mabokgoni a motheo a go bala le go ngwala. Afrika Borwa e ya go hloka gore o kgone go ruta bana mabokgoni a, gore bana ba se kgone go bala fela eupša ba tle ba kgone le go 'balela go ithuta'.

Tokomane ye, e hlamilwe ka tsela yeo e lego gore e tla go thuša gore o fihlelele se. Re na le boitshepo bja gore ge o ka latela peakanyo ye ka tatelano ya yona, o ka kgona go buša nako yeo e re lahlegetšego ya go ruta le go ithuta gomme o fihliše bana go legato leo re nyakago gore ba be go lona.

Re rata go go leboga pele ga nako ka maikemišetšo a gago le go šoma ka thata ka mokgwa woo go hlokagalago go wena.

O tloga o aga setšhaba e le ka nnete.

Re le lakaletša tše botse fela kotareng yeo e tlogo,

Sehlopha sa NECT sa Leleme la gae

Dinyakwa tša mananeopeakanyo a ngwaga a thuto (ATP) a go boetša sekeng

- Go na le dibeke tše 10 mo go di ATP tša DBE tša go boetša sekeng tša kotara ya 4.
- Dibeke tše tše 10 di arogantšwe ka ditikologo tše 5 tša thuto.
- Mo tikolong yenngwe le yenngwe ya beke tše pedi, dikarolo ka moka tša go ithuta polelo di swanetše go akaretšwa ka tsela ye, go šomišwa bonnyane bja nako:

BONNYANE BJA NAKO YEO E ABILWEGO YA SEPHOLEKE (CAPS)	MPHATO 1	MPHATO 2	MPHATO 3
Go theeletša le go Bolela	Metsotso ye 45	Metsotso ye 45	Metsotso ye 45
Go bala le ditumatlhaka	Di iri tše 4 le metsotso ye 30	Di iri tše 4 le metsotso ye 30	Di iri tše 4 le metsotso ye 30
Mongwalo	Iri ye 1	Metsotso ye 45	Metsotso ye 45
Go ngwala	Metsotso ye 45	Iri ye 1	Iri ye 1
PALOMOKA	DI IRI TŠE 7	DI IRI TŠE 7	DI IRI TŠE 7

Mabokgoni a leleme la gae

- ATP ya go boetša sekeng ya Leleme la gae, e beakantšwe ka tsela yeo e lego gore e tla laetša morutiši gore ke mabokgoni afe ao a swanetšego go a aga go karolo enngwe le enngwe ya polelo.
- Go bohlokwa go lemoga gore dibekeng tše dingwe le tše dingwe tše pedi, mabokgoni ao a swanetšego go tšweletšwa a swana go karolo enngwe le enngwe. Se se ra gore go na le poeletšo e ntši gore mabokgoni a kgone go tšweletšwa.

Diteng tša Leleme la gae

- Go tikologo enngwe le enngwe ya beke tše pedi, barutiši ba swanetše go kgetha tabakgolo.
- Tabakgolo ye ke yona e tla tlhathago diteng tša tikologo yeo.
- Ka mohlala, Ge morutiši a ka kgetha tabakgolo yeo e rego '**kamoka re ya selokong**', ke moka diteng ka moka di swanetše go tswalana le tabakgolo ye, go akaretša le:
  - Tlotlontšu** yeo e rutwago, mohl.: **bala, kgokaganya, fapantšha, ithuta, Tšhaena, mphato wa 2** bj.bj.
  - Dikoša goba merumokwano** yeo e rutwago, mohl.: **Ke rata go bala le go ngwala**
  - Kanegelo ya **Go bala mmogo goba go bala ka go abelana** yeo e balwago, Mohl.: Kanegelo yeo e bitšwago: **Mphato wa bobedi Afrika Borwa le Tšhaena!**
  - Mošomo wa go ngwala** woo barutwana ba swanetšego go o dira mohl.: **Ngwala ditemana tše pedi ka seo baithuti ba se dirago Afrika Borwa le Tšhaena.**

Ditumatlhaka le go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

- Diteng fela tše di sa amanego le tabakgolo ke ditumatlhaka le lenaneo la go bala ka sehlopha sa go hlahlwa.
- Gore bana ba tle ba kgone go ithuta go bala, ba swanetše go rutwa medumo ya polelo ka tatelano le go kopantšha le go kgaogantšha medumo yeo.

- Ke moka, ba swanetše go itlwaetša go bala mantšu le dikanegelo ba šomiša tsebo ya bona ya ditumahlaka go bitša mantšu.

A re bone gore ke mabokgoni afe le diteng dife tšeo di tšwelelago ka gare ga ATP ya MPHATO 2 KOTARA 4:

KAKARETŠO YA ATP YA GO BOETŠA SEKENG: MPHATO 2 KOTARA 4	
GO THEELETŠA LE GO BOLELA	
1	O bolela ka maitemogelo a gagwe ditaba kakaretšo
2	O theeletša ditaello tšeo di raraganego ka tatelano gomme a araba ka tshwanelo.
3	O theeletša ntle le go tsena seboledi ganong, o laetša go hlompha seboledi.
4	O botšiša dipotšišo gore a kwešiše.
5	O tšea karolo go dikahlaahlo, a botšiša a bile a araba dipotšišo
6	O šišinya dihlogo tša go ahlaahla
7	O dira pego ka mošomo wa sehlopha
8	O šišinya ditharollo tša bothata
9	O tšea karolo dipapading tša mantšu tša go swana le- ke hwetša tshedimošo ka leihlo.
10	O šomiša mantšu a go swana le maina, mahlaodi, madiri, mašala, difegelwana, maswao a potšišo le ditemana ge a bolela ka sengwalwa sa gagwe.
11	O a kwešiša le go šomiša polelo e nepagetšego go dithuto tše fapanego.
12	O a theeletša le go fetola seboledi seo ngawana a sa se bonego
13	O theeletša kanegelo a nyaka dintlha ka botlalo gomme a araba dipotšišo tša go nyaka tlhalošo a ba a fa lebaka la dikarabo tša gagwe
14	O bolela metlae le dithai a šomiša polelo ka boikgopolelo a šomiša segalo seo se fapanego ebile a kwagala.

DITUMATLHAKA	
Temošo go morutiši:	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Netefatša gore o kopantšha le go kgaogantšha mantšu:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Go theeletša ka tsebe (temogo ya ditumatlhaka)</i> • <i>Ka tsebe le ka pono (DITUMATLHAKA)</i> 	
1	O bala mantšu go tšwa go ao a rutilwego ka thuto ya ditumatlhaka mo mafokong le dingwalweng tše dingwe.
2	O ithuta go peleta mantšu a lesome ka beke a go tšwa go dithuto tša ditumatlhaka le mantšupono.
3	O lemoga dinokotumammogo tše di šomišitšwego mo mantšung
4	O hlopha mantšu a modumo goba a legoro le tee go ya ka tumatlhaka ya ona, mohlala, hlomola, hlokola, befa, kefa
5	O ngwala mafoko a mabedi ao morutiši a mmiletšago ona.
6	Bopa mafoko a šomiša tlotlontšu ya tumatlhaka
7	O a lemoga ebile o a bala:
a	Ditumammogo tše di tlwaelegilego tša modumo wa tlhakapedi, mohlala: tl, th, ts, ph, sw
b	Ditumanošipedi tša go swana, Mohlala: ii, ee, aa, oo
c	Lemoga ditumanošipedi tša go fapana, mohlala, boifa, loutša, bua, rua, apea
d	Bontši mathomong a lentšu, Mohlala: di, ma
e	Bopa mantšu a ditlhaka tše tharo le tše nne a šomiša ditlhakatee le modumo wa ditlhakapedi tšeo a ithutilego tšona mo kotareng ye, mohlala, ata, aga, aba, epa, uta, rema, pana, bala: nyama, nyala, pholo, phoka
f	Lemoga le go šomiša meselana ka nepagalo, mohlala, -ana (katse-katsana, serapa-serapana, motse-motsana)
g	Ditumammogo tša modumo wa tlhakapedi tša ka mehla (ng) mafelelong a lentšu, mohlala, sekolong, toropong, leihlong, tsebeng

MONGWALO

- 1 O Hlama ditlhaka tše kgolo le ditlhaka tše nnyane ka tshwanelo le ka lebelo le legolo le nepagalo
  - 2 O šomiša didirišwa tša mongwalo ka tshwanelo: phensele, sephumodi, rula
  - 3 O šomiša mongwalo wa go gatiša go mengwalo ka moka ya dikgatišo tša go ngwala.
  - 4 O a kopolla le go ngwala dipaterone tša mongwalo wo o kopanego goba mongwalo wa mothikitho
  - 5 O thoma go ithuta le go ngwala mongwalo wo o kopanego
  - 6 O kopolla le go ngwala maletere a mabedi a mothikitho ka beke
  - 7 O kopolla le go ngwala mantšu a makopana a mothikitho goba mongwalo wo o kopanego
  - 8 O kopolla le ngwala mafoko a makopana a mothikitho goba mongwalo wo o kopanego
- *Mohuta wa mongwalo o laolwa ke pholisi ya sekolo ya mongwalo goba pholisi ya Profense*

GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA

Dintlha tša morutiši:

- *Bea baithuti ka dihlopha tša bokgoni bjo bo swanago bja go bala.*
- *Kgetha sengwalwa/puku yeo e swanetšego maemo a sehlopha se sengwe le se sengwe.*
- *Theeletša leloko le lengwe le lengwe la sehlopha ge le bala gomme o mo thuše ge a le gare a bala.*

- 1 O balela sengwalwa sa gagwe godimo ka sehlopha sa go hlahlwa le morutiši
- 2 O bala dipuku tša dikanegelo tša nnete le tšeo e sego tša nnete
- 3 O šomiša ditumatlhaka, mantšupono, bokgoni bja go lebeledišiša popego le pileletšo ya mantšu ge a bala
- 4 O šomiša bokgoni bja tebeledišišo ya popego le boteng bja sengwala go kwešiša.
- 5 O tšwela pele go aga tlotlontšu ya mantšupono
- 6 O bala ka thelelo yeo e oketšegago, maikutlo,lebelo le pitšo ya maleba ya mantšu.
- 7 O dira boitekolo bja pileletšo ya gagwe ya medumo le kwešišo ge a bala
- 8 O šomiša mekgwa ya go iphošolla, mohl: go bala gape, go emanyana le go itlwaetša lentšu pele a lebalela godimo.

GO IPALELA

- 1 O bala ka go hlaboša ge a balela mogwera
- 2 O ipalela: dipuku tša maema a bothatanyana a balela boipshino, goba a bala dingwalwa tšeo di fapanego tša tshedimošo
- 3 O bala sengwalwa sa gagwe le tša ba bangwe
- 4 O bapala dipapadi tša go bala ebile o dira mešomo yeo e gatelelago bokgoni bja go bala le tlotlontšu

GO BALA MMOGO/ GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Phapoši ka moka e bala puku le morutiši / Ba theeletša le go latela ge morutiši a bala puku (kanegelo ya nnete goba yeo e sego ya nnete)
- 2 O bala le morutiši direto le dikošana ebile ba ahlaahla dipopego le dikgetho tše fapanego.
- 3 Ba lemoga tatelano ya ditragalo kanegelong
- 4 O araba dipotšišo tša boemo bja godimo go ya ka sengwalwa seo se badilwego
- 5 O hlalosa ge eba o ratile kanegelo ebile o fa lebaka.
- 6 O hlalosa maikutlo a gagwe ka dikgatišobaka go swana le dikuranta,dikgatišobaka ,diswantšho le diphoustara
- 7 O lemoga manalana go khunyetšo le go go bontšha

GO NGWALA

Dintlha tša morutiši:

- O šomiša mešomo ya go bala mmogo goba go bala ka go abelana go dira tšhupetšo ya mogkwa wa go ngwala (peakanyo, go ngwala ga pele le go phatlalatša).
- Efa bana mesetwana goba foreimi ya go ngwala go thuša bana go ngwala dikanegelo tša bona

- 1** O tšea karolo go dipoledišano tša go kgetha sehlogo seo go ngwalwago ka sona.
- 2** O peleta mantšu ao a tlwaelegilego gabotse ebile o leka go peleta mantšu a go se tlwaelege a šomiša tsebo ya ditumatlhaka.
- 3** O aga bobolokelo bja gagwe bja mantšu le pukuntšu
- 4** O balela molekane sengwalwa sa gagwe
- 5** O a bala le go ahlaahla sengwalwa sa gagwe le molekane.
- 6 O feleletša mešomo ya go ngwala yeo e akaretšago peakanyo, go ngwala la mathomo le go phatlalatša:**
  - a** Temana e tee ya bonnyane mafoko a mahlano, ka maitemogelo a gagwe goba ditiragalo tša go swana le ditaba tša tšatši ka tšatši
  - b** Temana 1-2 ya mafoko a seswai ka maitemogelo a gago goba ditiragalo.
  - c** Ditemana tše pedi tša mafoko a lesome ka maitemogelo a mong goba ditiragalo.
  - d** O šomiša polelo ya go swana le 'kgale kgale, ka nako yenngwe' le 'mafelelong'
  - e** O beakanya tshedimošo godimo ga tšhate goba tafola
  - f** O leka tšhomišo ya mantšu, O ngwala sereto se bonolo goba koša.
- 7 O lemoga le go šomiša polelo gabotse, go akaretša le:**
  - a** Maswaodikga: dikhutlo, difegelwana, maswao a potšišo, maswao a makalo, ditlhakakgolo
  - b** Lebaka la bjale
  - c** Lebaka leo le fetilego
  - d** Lebaka leo le tlogo
  - e** O latelantšha mantšu, go swana le: sa pele, sa go latela lesa mafelelo

Go tšweletša setlwaedi sa go ithuta polelo

- Tsela enngwe e kaone kudu ya go netefatša gore o šomiša nako yeo e abilwego gabotse gore o kgone go fetša mabokgoni ka moka ao a lego ka gare ga ATP, ke go tšweletša setlwaedi sa go ithuta polelo.
- Ka tlase go na le setlwaedi seo se šišintšwego sa beke le beke, seo se ka šomišwego tikologong ya beke tše pedi
- Setlwaedi se se šomiša nako BONNYANE BJA NAKO yeo e abetšwego Leleme la gae (Di iri tše 7)
- Setlwaedi se se rulagantšwe gore se ka šoma mephatong ka moka

Setlwaedi seo se šišintšwego sa thuto ya motheo sa Leleme la gae sa beke le beke

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	NAKO: PALOMOKA	NAKO: GO THEELETŠA LE GO BOLELA	NALO: GO BALA LE DITUMAHLAKA	NALO: MONGWALO	NAKO: GO NGWALA
Mošupologo	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Bomolomo	metsotso ye 15	metsotso ye 15			
	MONGWALO	Teko yeo e sego ya molao	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ka go abelana	15 metsotso ye		15 metsotso ye		
	GO NGWALA	Go ngwala ka go abelana le mokgwa wa go ngwala	metsotso ye 30				metsotso ye 30
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	metsotso ye 30		metsotso ye 30		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Ruta medumo ye meswa le mantšu	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
Labobedi	MONGWALO	Ruta medumo ye meswa le mantšu	metsotso ye 15			metsotso ye 15	
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ka go abelana	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	metsotso ye 30		metsotso ye 30		
	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Bomolomo	metsotso ye 15	metsotso ye 15			
Laboraro	GO BALA & DITUMATLHAKA	Ruta mantšu a maswa le medumo	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
	MONGWALO	Ruta ditlhaka a maswa le mantšu	metsotso ye 15			metsotso ye 15	
	GO NGWALA	Go ngwala ka go abelana le mokgwa wa go ngwala	metsotso ye 30				metsotso ye 30
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	metsotso ye 30		metsotso ye 30		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go itlwaetša ditumatlhaka	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ka go abelana	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
Labohlano	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	metsotso ye 30		metsotso ye 30		
	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Bomolomo	metsotso ye 15	metsotso ye 15			
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go boeletša ditumatlhaka	15 metsotso ye		15 metsotso ye		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ka go abelana	15 metsotso ye		15 metsotso ye		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30 metsotso ye		30 metsotso ye		
			Di iri tše 7	metsotso e 45	Di iri tše 4 le metsotso e 30	metsotso e 45	Iri e 1

Naa o a bona gore kabo ya nako ya karolo ye nngwe le ye nngwe e nepagetše?

Mešomo yeo e šišintšwego ya SEHLOPHA SA MOTHEO YA LELEME LE GAE (yeo e bolelago ka dinyakwa tša ATP)

- Ka lebaka la gore bokgoni bjoo bo swanago bo swanetše go tšweletšwa, ekaba kgopolo e kaone go dira mešomo yeo e swanago beke le beke.
- Se se netefatša gore o akaretša mabokgoni ka moka ao a hlokagalago go ya ka ATP
- Gape e dira gore go ruta le go ithuta go sepele gabotse. Ge bana ba šetše ba tlwaetše mešomo ye. Ga go sa hlokega nako ye ntši ya go hlalosa.
- Peakanyo yeo e latelago e šišinya mešomo yeo o ka tlwaelago go e dira beke le beke gore o kgone go fihlelela dinyakwa tša ATP.
- Moo mabokgoni a itšego goba diteng di swanetšego go akaretšwa (go ya ka ATP), tše le tšona di akareditšwe.
- Temošo: Barutiši ba swanetše go šomiša pukutšhomo ya DBE moo go swanetšego.

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Mošupologo	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Mešongwana ya bomolomo	<ul style="list-style-type: none"> • Hlagiša tabakgolo • Ruta mantšu a mararo a tlotlontšu ya tabakgolo • Ruta koša goba morumokwano • Baithuti ba oketša mantšu ka gare ga dipukuntšu tša bona
	MONGWALO	Teko yeo e sego ya semolao	<ul style="list-style-type: none"> • Efa baithuti teko yeo e sego ya semolao go bona ge eba ba gopola medumo le mantšu tšeo di rutilwego peleng • Kgopela baithuti go ngwala mantšu a lesome go tšwa go ditumatlhaka goba mantšupono • Lebelela mongwalo– go hlama ditlhaka, ditlhakakgolo, dikgoba
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ Go bala ka go abelana PELE RE BALA	<ul style="list-style-type: none"> • Pele re bala • Laetša baithuti diswantšho tša kanegelo • Ba kgopele ba go botše gore go diragala eng • Ba kgopele gore ba dire dikakanyo • Ba kgopele gore ba lemoge lefelo la ditiragalo
	GO NGWALA (Beke 1 ya tikologo 1)	Go ngwala mmogo le mokgwa wa go ngwala: PEAKANYO	<ul style="list-style-type: none"> • Botša barutwana sehlogo sa go ngwala • Botša barutwana tiro ya go ngwala yeo o e kgethilego, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Temana e 1 goba tše 2 tša mafoko a 8 b Ditemana tše pedi tša mafoko a lesome c Beakanya tshedimošo godimo ga tšhate goba tafola d O hlama sereto goba koša • Laetša baithuti go BEAKANYA GO NGWALA. • Kgopela dikgopolo tša peakanyo (Go ngwala mmogo) • Botša baithuti gore ba feleletše dipeakanyo tša bona (Ba se ke ba kopisa)

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Mošupologo	GO NGWALA (Beke 2 ya tikologo 1)	Go ngwala mmogo le mokgwa wa go ngwala: RULAGANYA	<ul style="list-style-type: none"> • Ngwala sengwalwa sa gago sa pele letlapeng • Ngwala lenaneotekolo la go rulaganya letlapeng • Laetša baithuti go RULAGANYA dingwalwa tša bona ba šomiša lenaneotekolo (go ngwala mmogo) • Botša baithuti gore ba rulaganya dingwalwa tša bona goba tša balekane.
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala sehlopha sa go hlhlwa DIHLOPHA TŠE 2 X METSOTSO E 15 SEHLOPHENG	<ul style="list-style-type: none"> • Dudiša baithuti gabotse ba sware mošomo wa ditumahlaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) • Balang go tšwa dipadišong goba pukutšhomong ya DBE (Sehlopha sa bokgoni bjoo bo swanago) • Bušetša mantšu a ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha • Efa sehlopha sengwala seo se ba lekanego go ya ka boemo bja bona. • Theeletša moithuti yo mongwe le yo mongwe a bala ka bo yena.

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labobedi	GO BALA & DITUMATLHAKA	Ruta modumo wo moswa le mantšu	<ul style="list-style-type: none"> • Šoma ka tatelana o latela lenaneo la ditumatlhaka tša polelo ya geno • Ruta baithuti go bala modumo o moswa • Ba rute go bala mantšu ao a šomišago modumo wo moswa le medumo yeo mengwe yeo e šetšego e rutilwe (Mantšu a go bileletšegago) • Ba laetše go kgaogantšha le go kopantšha mantšu • Dira mešomo ya pukutšhomo ya DBE yeo e swanetšego
	MONGWALO	Ruta leletere le leswa le mantšu	<ul style="list-style-type: none"> • Ke kakanyo ye botse go tswalanya mongwalo le ditumatlhaka • Ruta baithuti go ngwala tlhaka goba modumo wo ba o rutilwego (Mephato ya 2&3 – mongwalo wo o kgomaganego) • Ruta baithuti go ngwala mantšu le mafoko ao a šo mišago modumo • Thuša baithuti ka mokgwa wa maleba wa go swara phensele, wa go dula, wa go hlama ditlhaka, sekgoba le bogolo bja ditlhaka • Dira mešomo ya pukutšhomo ya DBE yeo e swanetšego

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labobedi	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ Go bala ka go abelana Go bala la mathomo	<ul style="list-style-type: none"> Go bala la mathomo Balela barutwana kanegelo ka thelelo le ka maikutlo Ema gomme o hlalose moo go hlokegago Laetša o be o hlalose popopolelo, yeo e akaretšago: <ul style="list-style-type: none"> a Maswaodikga b Mabaka(lebjale, lefetile, letlago) c Lenalana – khunyetšo d Lenalana – leroo e Tatelano ya mantšu Morago ga go bala, botšiša dipotšišo tša mohuta wo: <ul style="list-style-type: none"> a Go gopola (mang, kae, neng, eng, bj.bj) b Tatelano (Go diregile eng pele, sa go latela, sa mafelelo) c Kgopolo ya gago le lebaka (Naa o ratile / Naa o nagana eng ka(efa mabaka/ bj.bj)
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa Dihlopha tše 2 Metsotso ye 15 sehlopha se sengwe le se sengwe	<ul style="list-style-type: none"> Dudiša baithuti gabotse o ba fe mošomo wa ditumatlhaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) Bala go tšwa go dipadišo goba dipukutšhomo tša DBE Bitša sehlopha se sennyane gore se tle se šome le wena (sehlopha sa bokgoni bjo bo swanago) Bušeletša ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha Efa sehlopha sengwalwa seo se lego boemong bja sona Theeletša morutwana wo mongwe le wo mongwe a bala ka bo yena

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Laboraro	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Mešongwana ya bomolomo	<ul style="list-style-type: none"> Ruta mantšu a 3 a tlotlontšu ya tabakgolo Opela koša goba morumokwano Dira mošomo wa bomolomo, mohl: Barutwana ba oketša mantšu ka gare ga dipukuntšu tša bona <ul style="list-style-type: none"> a Ditaba – Kgopela baithuti ba 2 go abelana ka ditaba tša bona b Bokgoni bja go anega – Kgopela barutwana go itirela kanegelo yeo e sepelelanago le tabakgolo gomme ba abelane le balekane ba bona. c Dipapadi – Bapala papadi ya polelo d Metlae – Kgopela baithuti ba 2 go dira metlae goba dithai e Ba fa pego ka mošomo wa sehlopha f Ba theeletša le go fetola seboledi seo ba sa se bonego

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Laboraro	GO BALA & DITUMATLHAKA	Ruta modumo le mantšu	<ul style="list-style-type: none"> • Šoma ka tatelano o latela lenaneo la ditumatlhaka tša polelo ya geno • Ruta baithuti go bala modumo o moswa • Ba rute go bala mantšu ao a šomišago modumo wo moswa le medumo yeo mengwe yeo e šetšego e rutilwe (Mantšu a go bileletšegago) • Ba laetše go kgaogantšha le go kopantšha mantšu • Dira mešomo ya pukutšhomo ya DBE yeo e swanetšego
	MONGWALO	Ruta tlhaka le leswa le mantšu	<ul style="list-style-type: none"> • Ke kakanyo ye botse go tswalanya mongwalo le ditumatlhaka • Ruta baithuti go ngwala tlhaka goba modumo wo ba o rutilwego (Mephato ya 2&3 – mongwalo wo o kopanego) • Ruta baithuti go ngwala mantšu le mafoko ao a šomišago modumo • Thuša baithuti ka mokgwa wa maleba wa go swara phensele, wa go dula, wa go hlama ditlhaka, sekgoba le bogolo bja ditlhaka • Dira mešomo ya pukutšhomo ya DBE yeo e swanetšego
	GO NGWALA (Beke 1 ya tikologo)	Mokgwa wa go ngwala le go ngwala ka go abelana GO NGWALA LA MATHOMO	<ul style="list-style-type: none"> • Gopotša barutwana ka mošomo wa go ngwala • Ngwala peakanyo ya gago letlapeng • Ngwala moseto/foreimi ya go ngwala letlapeng • Laetša baithuti GO NGWALA LA MATHOMO (Go ngwala ka go abelana) • Botša barutwana go šomiša dipeakanyo tša bona le meseto ya bona go NGWALA LA MATHOMO
	GO NGWALA (Beke 2 ya tikologo)	Mokgwa wa go ngwala le go ngwala ka go abelana PATLATŠA LE GO TŠWELETŠA	<ul style="list-style-type: none"> • Gopotša barutwana mošomo wa bona wa go ngwala • Ngwala mošomo wa gago wa mathomo le thulaganyomo letlapeng • Lebelela di thulaganyo gape • Laetša barutwana go phatlalatša le go ngwala gape ka bokgwari go sena diphošo, le go tsenya sethalwa ba phatlalatše sengwalwa sa bona • Botša baithuti gore ba abelane sengwalwa sa bona le molekane – ba balelane

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Laboraro	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa Dihlopha tše 2 Metsotso ye 15 sehlopha se sengwe le se sengwe	<ul style="list-style-type: none"> Dudiša baithuti gabotse o ba fe mošomo wa ditumatlhaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) Bala go tšwa go dipadišo goba dipukutšhomo tša DBE Bitša sehlopha se sennyane gore se tle se šome le wena (sehlopha sa bokgoni bjo bo swanago) Bušeletša ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha Efa sehlopha sengwalwa seo se lego boemong bja sona Theeletša morutwana wo mongwe le wo mongwe a bala ka bo yena

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labone	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go itlwaetša ditumatlhaka	<ul style="list-style-type: none"> Bušeletša medumo ye 2 yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro Dira mošomo wa ditumatlhaka le baithuti ka phapošing, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Kopantšha medumo go dira mantšu b Kgaogantšha mantšu ka medumo c Kgaogantšha mantšu ka dinoko d Kgaogantšha mantšu ka hlogo le moselana e Hlopha mantšu ka magoro f Dira mošomo wo o swanetšego wa pukutšhomo ya DBE
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ Go bala ka go abelana GO BALA LA BOBEDI	<ul style="list-style-type: none"> Go bala la bobedi Balela baithuti kanegelo ka thelelo le ka maikutlo Morago ga go bala, botšiša dipotšišo tšeo di akaretšago: <ul style="list-style-type: none"> a Tatelano (Go diregile eng pele, sa go latela, sa mafelelo) b Kgopolo ya gago le lebaka (Naa o ratile / Naa o nagana eng ka/ efa mabaka/ bj.bj) c Boemo bja godimo (ke ka lebaka la eng o nagana gore / Ge nkabe o le ___ o be o tla dira eng / Naa o ka dira kgokaganyo le... / bj.bj.) Kgopela baithuti gore ba hlame dipotšišo tša bona ka kanegelo gomme ba botšiše molekane

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labone	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa Dihlopha tše 2 Metsotso ye 15 sehlopha se sengwe le se sengwe	<ul style="list-style-type: none"> Dudiša baithuti gabotse o ba fe mošomo wa ditumatlhaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) Bala go tšwa go dipadišo goba dipukutšhomo tša DBE Bitša sehlopha se sennyane gore se tle se šome le wena (sehlopha sa bokgoni bjo bo swanago) Bušeletša ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha Efa sehlopha sengwalwa seo se lego boemong bja sona Theeletša morutwana wo mongwe le wo mongwe a bala ka bo yena

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labohlano	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Mešongwana ya bomolomo	<ul style="list-style-type: none"> Ruta mantšu a mararo a tlotlontšu ya tabakgolo Opela koša goba morumokwano Dira mošomo wo mongwe wa bomolomo, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Bea baithuti ka dihlopha tša go ahlaaha sengwalwa, ba šomiša moseto/foreimi (Ke ratile... / ga se ka rata... / ke nagana gore sengwalwa se se ngwadilwe go ...) – O hlagiša maikutlo le dikakanyo ebile o fa mabaka a dikarabo tša gagwe b Bokgoni bja go anega – kgopela baithuti go šoma ka sehlopha gomme ba tle ka sehlogo seo ba se kwanetšego ka sehlopha
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go itlwaetša ditumatlhaka	<ul style="list-style-type: none"> Bušeletša medumo ye mebedi yeo e rutilwego ka Labobedi le Laboraro, gammogo le medumo ye mengwe yeo e rutilwego mo kotareng ye Dira mošomo wa ditumatlhaka le baithuti ka phapošing, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Kopantšha medumo go bopa mantšu b Arogantšha mantšu ka medumo c Bopa mantšu o šomiša medumo – Go humana mantšu d Ngwala mafoko a gago o šomiša mantšu a ditumatlhaka e Dira mošomo wo o swanetšego wa pukutšhomo ya DBE

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labohlano	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ Go bala ka go abelana MORAGO GA GO BALA	<ul style="list-style-type: none"> • Morago ga go bala • Dira mošomo wa go tsitsinkela sengwalwa ka mokgwa wo o tseneletšego, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Go bapala karolo ya moanegwa – Bea baithuti ka dihlopha gore ba bapale kanegelo b Mafelelo a maswa – Botša baithuti gore ba itirele mafelelo a maswa a kanegelo gomme ba hlalose tše balekane ba bona c Ba hlalosa kanegelo ka sehlopha– leloko le lengwe le le lengwe la sehlopha le hlalosa kanegelo ka tatelano d Hlalosa kanegelo le mogwera – molekane yo mongwe le yo mongwe o hlalosa karolo ya kanegelo ka tatelano ya maleba e Kakaretšo – Moithuti o mongwe le o mongwe o hlalose tša molekane gore kanegelo e mabapi le eng ka mafoko a 2-3 • O hlagiša maikutlo le dikgopolo ebile o fa mabaka a dikarabo tša gagwe • O fa baithuti ba go fapana go fa pego ya mošomo wa sehlopha
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa Dihlopha tše 2 Metsotso ye 15 sehlopha se sengwe le se sengwe	<ul style="list-style-type: none"> • Dudiša baithuti gabotse o ba fe mošomo wa ditumatlhaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) • Bala go tšwa go dipadišo goba dipukutšhomo tša DBE • Bitša sehlopha se sennyane gore se tle se šome le wena (sehlopha sa bokgoni bjo bo swanago) • Bušeletša ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha • Efa sehlopha sengwalwa seo se lego boemong bja sona • Theeletša morutwana wo mongwe le wo mongwe a bala ka bo yena

Naa o lemogile gore ka gare ga karolo enngwe le enngwe ditlwaedi di a latelwa? Lebelela ge e ba o lemogile ditlwaedi tšeo di akareditšwego:

MEŠOMO YA BOMOLOMO

Mošupologo: Hlagiša tabakgolo, Ruta mantšu a mararo a tlotlontšu ya tabakgolo, Ruta koša goba morumokwano

Laboraro: Ruta mantšu a tlotlontšu, Opelang koša goba morumokwano, dira mošomo o mongwe

Labohlano: Ruta mantšu a tlotlontšu, Opelang koša goba morumokwano, dira mošomo o mongwe

DITUMATLHAKA & MONGWALO

Mošupologo: Dira teko yeo e sego ya semolao go lekola tsebo ya tumatlhaka le mongwalo

Labobedi: Ruta modumo wo moswa le mantšu; Ruta go ngwala ditlhaka le mantšu

Laboraro: Ruta modumo wo moswa le mantšu; ruta go ngwala ditlhaka le mantšu

Labone: Dira mošomo wa go itlwaetša medumo ya ditumatlhaka yeo e rutilwego

Labohlano: Dira mošomo wa go itlwaetša medumo ya ditumatlhaka yeo e rutilwego

GO BALA MMOGO/ GO BALA KA GO ABELANA

Mošupologo: Pele re bala

Labobedi: Go bala la mathomo

Labone: Go bala la bobedi

Labohlano: Morago ga go bala

GO NGWALA

Beke 1 Mošupologo: Peakanyo

Beke 1 Laboraro: Go ngwala la mathomo

Beke 2 Mošupologo: Rulaganya

Beke 2 Laboraro: Go phatlalatša le go tšweletša

Naa se se a kwagala? Ke diphetogo dife tšeo o nyakago go di dira?

Ditumatlhaka Le Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Bjalo ka morutiši wa mephatong ya motheo, maikarabelo a gago a magolo ke go netefatša gore baithuti ka moka ba kgona go bala!

Tlhahlo ya motheo yeo o swanetšego go e latela ge o ruta ditumatlhaka ke:

1 Netefatša gore o na le lenaneo la ditumatlhaka leo le feletšego, leo le akaretšago medumo ka moka ya leleme la geno.

- Lenaneo la ditumatlhaka la Sepedi Leleme la gae la NECT le loketšwe ka tlase – Hle lokologa go le šomiša goba go šomiša lenaneo le lengwe le le lengwe leo le laetšwe ke Profense, sediko goba sekolo.

2 Latela lenaneo la ditumatlhaka gabotse. O dire medumo gabotse ka tatelano:

- Netefatša gore barutwana ba kgona go kwa modumo, le go lemoga modumo mantšung.
- Ruta baithuti tswalano gare ga ditlhaka le medumo – le gore modumo o lebelelega bjang.
- Itlwaetše go kopantšha modumo le medumo ye mengwe yeo o e tsebago go bopa mantšu.
- Bala dingwalwa tšeo di na go le mantšu a modumo.
- Bušeletša medumo yeo e rutilwego kgafetša.

Tlhahlo ya motheo yeo o swanetšego go e latela ge o ruta go bala ke:

- 1** Bea baithuti ka bokgoni bjo bo swanago bja go bala.
- 2** Bitša sehlopha sa go bala gomme o netefatše gore sehlopha se sengwe le se sengwe se go balela bonnyane gatee ka beke.
- 3** Leka go theeletša baithuti bao ba sokolago gatee goba gabedi ka beke.
- 4** Šomiša sengwalwa seo se lekanetšego boemo bja sehlopha – ka dihlopha tše dingwe o tla swanelwa ke go bušeletša medumo le go bopa mantšu.
- 5** Ge o šoma le sehlopha, theeletša moithuti yo mongwe le yo mongwe a bala ka bo yena.
- 6** Ruta baithuti go bileletša medumo ya mantšu ao ba sa a tsebego – Ge moithuti a fihla go lentšu leo a sa le tsebego, mo thuše go le bileletša medumo ya lona. O seke wa le tshela goba wa bitša moithuti o mongwe gore a le bale.
- 7** Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, bea baithuti ka bobedi gore ba kgone go feleletša mešomo ya go bala mmogo mola wena o le gare o šoma le sehlopha se sennyane.

Lenaneo la ditumatlhaka: leleme la gae: Sepedi

- Go bohlokwa go ruta baithuti ditumatlhaka tša polelo ka tatelano.
- Medumo yeo e rutwago go lenaneo la Sepedi polelo ya gae la NECT e latelantšwe ka mo tlase – lokologa go šomiša se bjalo ka thlahlo.
- Ka lebaka la Leuba la Covid-19, baithuti ba bantši ba paletšwe ke go ithuta dikarolo tše bohlokwa tša ditumatlhaka.
- Humana gore ke medumo efe yeo baithuti ba sa e tsebego gomme o šomane le lenaneo ka tatelano gore baithuti ba kgone go tseba medumo yeo.

Hle lemoga:

- **Medumo yeo e lego ka plokong ye sehla** ke yeo e tšwelelago ka gare ga ATP ya MPHATO 2 Kotara 4 (ka godimo ga medumo ya hlakatee ka moka)
- Netefatša gore baithuti ba tseba medumo ye
- Go tlaleletša se, ruta baithuti meselana go swana le: ‘-ana’.

DITUMATLHAKA				Lekola
Modumo wa tumatlhaka	Mantšu a pileletšo			
a				
b				
l	l-a-l-a = lala	b-a-l-a = bala		
e	e-l-a = ela	b-e-l-a = bela	l-e-l-a = lela	
m	m-a-l-a = mala	l-e-m-a = lema	e-m-a = ema	
o	o-m-a = oma	l-o-m-a = loma	m-o-m-a = moma	
i	i-l-a = ila	i-l-e = ile	i-m-a = ima	
d	d-i-l-a = dila	m-a-d-i = madi	l-e-d-i-m-o = ledimo	
u	d-u-l-a = dula	b-u-l-a = bula	m-a-b-u = mabu	
p	p-u-l-a = pula	p-u-d-i = pudi	p-e-l-o = pelo	
r	r-e-r-a = rera	r-o-m-a = roma	r-e-m-a = rema	
n	n-a-m-a = nama	n-a-b-a = naba	n-e-l-a = nela	
k	k-o-b-o = kobo	k-o-b-a = koba	k-u-k-a = kuka	
j	j-e-l-a = jela	j-e-l-e = jele	j-a-s-e = jase	
t	t-a-t-e = tate	t-a-b-a = taba	t-e-m-a = tema	
f	f-e-t-a = feta	f-e-l-a = fela	f-o-f-a = fofa	
g	g-a-m-a = gama	g-o-l-a = gola	g-a-t-a = gata	
s	s-e-g-a = sega	s-o-l-a = sola	s-e-f-a = sefa	
š	š-a-l-a = šala	l-e-š-o-b-a = lešoba	l-e-š-a-k-a = lešaka	
h	h-e-m-a = hema	h-u-m-a = huma	h-u-e-t-š-a = huetša	
w	w-e-n-a = wena	w-e-l-a = wela	l-e-w-a = lewa	

DITUMATLHAKA				Lekola
Modumo wa tumatlhaka	Mantšu a pileletšo			
y	y-e-n-a = yena	y-o-n-a = yona	b-o-y-a = boya	
ts	ts-o-g-a = tsoga	ts-e-l-a = tsela	ts-e-b-e = tsebe	
hl	hl-a-p-i = hlapi	hl-a-n-o = hlano	hl-a-k-a = hlaka	
lw	lw-a-l-a = lwala	lw-e-l-a = lwela	b-e-f-e-lw-a = befelwa	
tl	tl-a-l-a = tlala	tl-o-g-a = tloga	tl-o-š-a = tloša	
sw	sw-a-r-a = swara	sw-a-y-a = swaya	sw-a-b-a = swaba	
kg	kg-a-k-a = kgaka	kg-a-l-a = kgala	kg-a-r-a = kgara	
th	th-a-b-a = thaba	th-a-k-a = thaka	th-o-th-a = thotha	
oo	m-oo-k-a = mooka	m-oo-k-i = mooki	ph-oo-f-o-l-o = phoofolo	
ee	b-ee-l-a = beela	l-ee-b-a = leebe	m-ee-t-s-e = meetse	
ng	ng-a-p-a = ngapa	ng-a-k-a = ngaka	ng-a-ng-a = nganga	
nt	nt-a = nta	nt-o-m-a = ntoma	nt-e-p-a = ntepa	
mp	mp-a = mpa	mp-a-tl-a = mpatla	mp-a-l-e-l-a = mpalela	
ph	ph-o-k-a = phoka	ph-u-l-a = phula	ph-u-m-u-l-a = phumula	
ny	ny-a-k-a = nyaka	ny-a-l-a = nyala	l-e-ny-a-l-o = lenyalo	
mm	mm-a-l-a = mmala	mm-u-š-o = mmušo	mm-o-l-e-d-i = mmoledi	
nn	nn-a = nna	m-o-nn-a = monna	nn-a-k-o = nnako	
aa	m-aa-k-a = maaka	m-aa-n-o = maano	b-aa-g-i = baagi	
nw	e-nw-a = enwa	nw-e-g-a = nwega	nw-e-š-a = nweša	
šw	šw-a-b-a = šwaba	šw-a-b-i-l-e = šwabile	šw-e-u = šweu	
kh	kh-u-t-a = khuta	kh-u-p-a = khupa	m-o-kh-u-kh-u = mokhukhu	
ii	d-ii-l-a = diila	t-ii-š-a = tiiša	b-o-d-ii-d-i = bodiidi	
ll	m-o-ll-o = mollo	s-e-ll-o = sello	b-o-f-o-ll-a = bofolla	
kw	kw-e-l-e = kwele	kw-a-t-a = kwata	l-e-kw-a-t-a = lekwata	
hw	hw-i-l-e = hwile	hw-i-b-i-d-u = hwibidu	hw-i-b-i-l-a = hwibila	
tš	tš-e-a-n-g = tšeang	tš-o-l-a-n-g = tšolang	l-e-tš-a-n-g = letšang	
rw	m-o-rw-a = morwa	rw-a-l-a-n-g = rwalang	rw-e-š-a = rweša	
fš	fš-e-g-a = fšega	l-e-fš-e-g-a = lefšega	fš-e-g-i-š-a = fšegiša	
gw	gw-a-b-a = gwaba	s-e-gw-a-gw-a = segwagwa	m-o-gw-a-p-a = mogwapa	
bj	bj-a-l-a = bjala	bj-o-k-o = bjoko	bj-e-tš-e = bjetše	
fs	l-e-fs-ie-l-o = lefsielo	m-a-fs-ie-l-o = mafsielo	l-e-fs-i-k-a = lefsika	
my	my-e-my-e-l-a = myemyela	my-e-my-e-tš-e = myemyetše	my-e-my-e-l-o = myemyelo	
tw	b-e-tw-a = betwa	g-a-tw-a = gatwa	r-e-tw-a = retwa	

DITUMATLHAKA				Lekola
Modumo wa tumatlhaka	Mantšu a pileletšo			
tlw	tlw-a-e-l-a = tlwaela	tlw-a-e-tš-e = tlwaetše	o-tlw-a = otlwa	
tsw	tsw-a-k-a = tswaka	tsw-a-l-a = tswala	tsw-i-n-y-a = tswinya	
tsh	tsh-e-l-a = tshela	tsh-e-l-e = tshele	tsh-e-tš-e = tshetše	
psh	psh-i-o = pshio	d-i-psh-i-o = dipshio	i-psh-i-n-a = ipshina	
thw	thw-a-l-a = thwala	thw-e-tš-e = thwetše	thw-a-thw-a-š-a = thwathwaša	
ngw	ngw-a-l-a = ngwala	ngw-a-n-a = ngwana	l-e-ngw-a-l-o = lengwalo	
kgw	kgw-a-r-a = kgwara	kgw-a-th-a = kgwatha	l-e-kgw-a-r-a = lekgwara	
hlw	hlw-a-e-l-a = hlwaela	m-o-hlw-a = mohlwa	hlw-e-k-i-š-a = hlwekiša	
nkwe	nkwe-e = nkwe	nkwe-e-l-e = nkwele	nkwe-e-š-a = nkweša	
ntl	ntl-o = ntlo	ntl-a-b-a = ntlaba	ntl-i-š-a = ntliša	
nts	nts-e-b-a = ntseba	nts-e-b-i-š-a = ntsebiša	nts-e-b-i-l-e = ntsebile	
ntš	ntš-e-a = ntšea	ntš-ee-l-a = ntšeela	ntš-o-l-a = ntšola	
tlh	tlh-a-b-a = tlhaba	tlh-a-k-a = tlhaka	tlh-a-k-e-n-g = tlhakeng	
khw	khw-a-e-r-e = khwaere	s-e-khw-a-m-a = sekhwama	l-e-khw-e-khw-e = lekhwekhwe	
mph	mph-a-k-a = mphaka	mph-a-t-o-n-g = mphotong	mph-a-l-a = mphala	
ntw	ntw-a = ntwala	ntw-e-l-a = ntswela	ntw-e-š-a = ntweša	
mpš	mpš-a = mpša	d-i-mpš-a = dimpša	t-o-mpš-a = tompša	
nyw	d-ie-nyw-a = dienywa	a-nyw-a = anywa	b-e-a-k-a-nyw-a = beakanywa	
tšh	tšh-a-b-a = tšhaba	tšh-e-l-a = tšhela	tšh-e-m-o-n-g = tšhemong	
nth	nth-o-m-a = nthoma	nth-e-k-e-l-a = nthekela	nth-i-b-a = nthiba	
nkg	nkg-o = nkgo	nkg-o-m-a = nkgoma	nkg-a-m-a = nkgama	
tšw	tšw-a-f-a = tšwafa	tšw-e-l-e = tšwele	tšw-e-l-e-tš-a = tšweletša	
nthw	nthw-a-l-e-l-a = nthwalela	nthw-a-d-i-š-a = nthwadiša		
ntsw	ntsw-a-l-a = ntswala	ntsw-a-l-e-l-e-l-a = ntswalelela		
pšh	pšh-e-l-e = pšhele	pšh-e-g-a = pšhega		
nkgw	nkgw-a-th-a = nkgwatha	nkgw-e-t-e = nkgwete		
ntlh	ntlh-a-k-i-š-a = ntlhakiša	ntlh-o-r-e-n-g = ntlhoreng		
nngw	nngw-a-p-a = nngwapa	nngw-a-l-e-l-a = nngwalela		

DITUMATLHAKA			Lekola
Modumo wa tumatlhaka	Mantšu a pileletšo		
mpsh	mpsh-a = mpsha	mpsh-i-k-e-l-a = mpshikela	
mpšh	mpšh-e = mpšhe	d-i-mpšh-e = dimpšhe	
tshw	tshw-a-r-a = tshwara	tshw-e-l-e = tshwele	
tšhw	b-o-n-tšhw-a = bontšhwa	g-a-n-tšhw-a = gantšhwa	
tlhw	tlhw-a-e-l-a = tlhwaela	m-o-tlhw-a = motlhwa	
ntlw	ntlw-a-n-a = ntlwana	ntlw-a-e-l-a = ntlwaela	
ntšh	ntšh-a = ntšha	ntšh-a-b-a = ntšhaba	
ntsh	ntsh-e-p-a = ntshapa	ntsh-o-b-a = ntshoba	
ntšw	ntšw-e-l-e = ntšwele	ntšw-e-l-e-tš-a = ntšweletša	
ntšhw	kg-a-ntšhw-a = kgantšhwa	b-o-ntšhw-a = bontšhwa	
ntshw	ntshw-a-r-a = ntshwara	ntshw-e-š-a = ntshweša	
ntlhw	ntlhw-a = ntlhwa	d-i-ntlhw-a = dintlhwa	

Foreimi ya peakanyo le selota mohlala

- O ka kgetha go šomiša goba go se šomiše setlwaedi seo le hlalositšwego karolong ya go feta.
- Ntle le kgetho ya gago ya setlwaedi, o swanetše go akaretša dikarolo ka moka tša polelo tša beke.
- Gape gopola go lebelela nako yeo e abetšwego karolo e itšego mo bekeng. Bona letlakala la 4.
- Nyaka thlahlo go kakaretšo ya ATP ya go boetša sekeng mo letlakaleng la 5.
- Šomiša selotamohlala seo se latelago go dira rekhoto e bonolo ya mošomo woo o o dirago beke le beke.

ATP

- Go na le dilotamehlala tše 5 tšeo di sa tlatšwago tšeo o ka di šomišago go beakanya le go lota mohlala wa kakaretšo ya kharikhulamo ya kotara.
- O ka kgetha go dira poeletšo ka beke ya 9 & 10.
- Ge o kgetha go ihlamela setlwaedi le mešomongwana ya baithuti, netefatša gore di sepelelana le SEPHOLEKE le ATP.
- Ke moka, hlama selota mohlala sa gago go lota mohlala wa kakaretšo ya kharikhulama kotareng ya 4.

Gopola gore, Lenaneothuto leo le beakantšwego la NECT MPHATO 1-3 Leleme la gae Sepedi le ka kgona go fegollwa mo letlakaleng la: www.nect.org.za

Tabakgolo 1:

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Tabakgolo 2:

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Tabakgolo 3:

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Tabakgolo 4:

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Tabakgolo 5: Poeletšo

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Lenaneo la teko

Teko ya go ithuta

- Lenaneotekolo leo le latelago le akaretša bokgoni bja bohlokwa bja tšweletšo ya go bala le go ngwala bjoo baithuti ba swanetšego go bo kgona gabotsebotse mo sehlopheng sa motheo.
- Go na le mabokgoni a bohlokwa a go bala le go ngwala ao baithuti ba swanetšego go a kgona mafelelong a Mphato wa 3.
- A go na tsela ya ka pela go bay a bonolo ya go lekola ‘teko ya go ithuta’ goba teko yeo e tšwelago pele(ya ka mehla).
- Gore o dire se gabotse, o ka nyaka go leka dintlha tše di latelago:
  - a** Dira **puku ya go ngwala/gatiša kelo** gomme o dule o na le yona ka dinako tšohle.
  - b** Swaya puku ye bjalo ka puku ya **SEPHIRI**.
  - c** **Eba le karolo ya moithuti yo mongwe le yo mongwe** ka mo pukung ye.
  - d** O swanetše go dula **o lekola gore baithuti ba šoma bjang** ge letšatši le legare le eya gomme **o ngwale dintlha tša seo o se lemogilego sa go sepelelana le mabokgoni a**.
  - e** Bea šedi go baithuti bao e lego gore **ga ba dire tšwelopele**, o **šome le bona** gore o kgone go ba **thuša mo mo ba sokolago**.

Lenaneotekolo: Sehlopha sa Motheo, Leleme la gae

TŠHOMO PHETIŠI	✓
O latela melao le maikemišetšo a ka phapošing	
O laola maikutlo a gagwe	
O šoma ka bo yena	
O kgona go šoma gabotse le sehlopha	
O kgona go tsepelela le go feleletša mešomo ka nako yeo e lekanetšego	
O a gopola le go tswalanya thuto yeo a rutilwego kgale le thuto ye mpsha	
O kgona hlama le go tshwara ditswalano tše diswa gabotse	
O kgona go kgotlelela dithlotlo – ga a hwe matwa	
GO THEELETŠA LE GO BOLELA	✓
E tlhabolla le go šomiša tlotlontšu ya bothata	
O latela ditšhupetšo	
O botšiša dipotšišo	
O araba dipotšišo gabotse, a šomiša mafoko a bothata ka go oketšega.	
O šomiša mabokgoni a go bolela le dipoledišano gabotse	
TEMOGO YA MEDUMO & DITUMATLHAKA	✓
O kgaogantšha mantšu ka medumo ka molomo	
O kopantšha medumo ka molomo go bopa mantšu	
O lemoga le go bala medumo ka moka yeo a e rutilwego (O ithuta dikgokaganyo tša ditlhaka le medumo)	
O kopantšha le go kgaogantšha mantšu ao a ngwadilwego ka medumo yeo a e rutilwego	

GO BALA	✓
Ka mehla o leka go bileletša medumo (bitša medumo) ya mantšu a šomiša tsebo ya ditlhaka le medumo	
O bala dingwalwa tša matlakalatšhomo gabotse le ka thelelo yeo.	
KWEŠIŠO	✓
<i>Mo sehlopheng sa motheo, mabokgoni a a swanetše go agiwa ka nako ya Go bala mmogo/go bala ka go abelana – Ka nako yeo morutiši a balelago dingwalwa tša bothata godimo.</i>	
O laetša kgahlego le go nyaka go tseba ka kanegelo yeo e balwago	
O araba dipotšišo tše bonolo gabotse	
O laetša go gopodišiša le go latelanya diriragalo ge a araba dipotšišo tša 'ke ka lebaka la eng'.	
O kgona go akaretša ditiragalo tša bohlokwa tša kanegelo yeo e baletšwego godimo.	
O hlatholla lebaka goba molaetša wa kanegelo yeo e badilwego	
O kgona go gopola le go tswalanya ditiragalo tša dikanego tše di fetilego le kanegelo e mpsha	
MONGWALO	✓
O swara phensele le didirišwa tša go ngwala gabotse – a šomiša mokgwa wa go kgwahliša ka menwana ye meraro gabotse	
O kgona go hlama ditlhaka ao a rutilwego gabotse e bile a bonagala gabotse	
O ngwala ka lebelo leo le lekanego – O kgona go fetša mošomo ka nako yeo e abilwego	
GO NGWALA	✓
O šomiša go ngwala go tšweletša dikgopolo tša gagwe (Ga a kopise)	
O ngwala ka noši (O šomiša maano a go ngwala go feleletša mešomo ya go ngwala yeo a e filwego)	
O šomiša tsebo ya kwano ya ditlhaka le medumo go ngwala mantšu (mopeleto wa boihlamelo)	
O balela thaka tša gagwe sengwalwa sa gagwe	

Teko ya thuto

- O ka kgetha go itirela **Teko Ya Semolao** go ya ka tlhahlo yeo e filwego go Karolo ya 4 yeo e rulagantšwego ya **SEPHOLEKE(CAPS)**.
- Ntle ga moo, go na le mohlala wa **Teko ya semolao ya Kotara ya 4** ka tlase. O ka šomiša teko ye ya semolao ka mokgwa woo e lego ka gona goba o ka e fetola gore e swanelane le phapoši ya gago.
- Go na le 'Karata ya meputso' yeo o ka tsenyago meputso ya baithuti ya karolo enngwe le enngwe.

Go Šomiša Diruburiki

- Diruburiki tše di latelago le di nale magato a mane a hlathollo.
- Di laetša le hlahlo ya tekanyetšo legatong le lengwe le le lengwe.
- Go tlaleletša se, moputso o abetšwe tlhathollo yenngwe le yenngwe. Se se laeditšwe ka mašakaneng kgauswi le hlathollo
- O ka šomiša se go leka baithuti ka mekgwa ye e fapanego, go ya ka kgetho ya sediko goba profense. Mohlala:
  - a O ka kgetha go dira tekanyetšo ya mošomo wa teko.
  - b goba, o ka kgetha go šomiša meputso ya moithuti yo mongwe le yo mongwe.

Mohlala:

- a** Morutiši wa Peter o beile sefapano go bokgoni tlhahlon ge itšego.
- b** O bona difapano di wela LEGATONG LA BOBEDI ka bontši/TEKANYETŠO YA 3-4. O na le LEGATO LA 1 le tee. Kemoka o tšea sephetho sa go mo fa **Tekanyetšo ya 3**.
- c** Ke moka o šoma meputso ya gagwe go ya ka meputso ya thlatho ye nngwe le yennngwe. O hwetša meputso e 5 godimo ga ye 14 ge a e arola ka 2 o hwetša 2.5. O e batametša go **Tekanyetšo ya 3**.

RUBRIKI	LEGATO 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO 4 TEKANYETŠO 7
SELEKANYO 1	Moithuti o hlalosa dikarolwana tša kanegelo ka tatelano yeo e sa nepagalago(1)	Moithuti o hlalosa dikarolwana tša kanegelo ka tatelano ya maleba. Eupša o akaretša dintlha tše nnyane goba tše ntši. (2) ✗	Moithuti o hlalosa karolo e kgolo ya kanegelo ka tatelano ya maleba. . Eupša o akaretša dintlha tše nnyane goba tše ntši(3)	Moithuti o hlalosa kanegelo ka tatelano ya maleba le dintlha tšeo di lekanego go dira gore kanegelo e kwagale. (4-5)
SELEKANYO 2	Moithuti o fela a ema, a šia ebile a bušeletša mantšu goba mafokwana (1)	Moithuti o a ema ka nako yennngwe, a šia ebile a bušeletša mantšu goba mafokwana. (2) ✗	Moithuti o anega kanegelo ka thelelo, o fela a ema, a Moithuti o fela a ema, a šia ebile a bušeletša mantšu goba mafokwana. (3)	Moithuti o anega kanegelo ka thelelo le ka boitshepo, ntle go ema, go šia goba go bušeletša mantšu goba mafokwana. (4-5)
SELEKANYO 3	A go na phapano go hlabošo goba segalo, moithuti ga a kwagale. (1) ✗	Moithuti o fela a fapantšha segalo ebile a hlaboša lentšu eupša se ga se nepagale ka mabaka ka moka. (2)	Moithuti o fapantšha segalo le hlabošo ya lentšu ge a bala ka go amega (3)	Moithuti o fapantšha segalo le hlabošo ya lentšu ge a bala ka kamego e kgolo (4)

Phetolelo

- Fetolela moputso wa godimo ga 14 go tekanyetšo ya 1-7 ka go arola ka 2.

Re tshepa gore o tla humana thahlo ye e na le mohola

- Go bohlokwa gore o lemoge gore mešomo ye ya diteko ke ditšhitšhinyo fela le mekgwa ya dipalelo ke ditšhitšhinyo fela.*
- Hle lebelela dinyakwa tša teko tša sediko le tša profense.*

Teko ya thuto: Karata ya meputso										
Maina a baithuti	GO THEELETŠA LE GO BOLELA		DITUMATLHAKA		GO BALA & KWEŠIŠO			MONGWALO	GO NGWALA	KAKARETŠO
	O theeletša taelano ya ditaelo tša bothata gomme o di araba gabotse	O theeletša dintlha kanegelong gomme o araba dipotšišo tšeo di bullegilego	O bopa mantšu ka medumo yeo a ithutilego yona lenyaga.	O lemoga medumo ya ditumanošipedi.	O beleta godimo go puku la boema bja gagwe. O šomiša mantšupono, ditumathaka, go sekeseka	Diteng le popego, pileletšo, go le bala ka thelelo e oketšegilego le maikutlo	O araba dipotšišothwi! O a kanya. O latelanya ditiragalo ka taelano ya mabeba. O dira ditekanyetšo	O a kopolla ebile o ngwala mantšu a makopana ka mothikitšo goba ka mongwalo wo o kopanego.	O ngwala ditemana tše 2 (Mafoko a 10) ka maitemogelo a gagwe goba ditiragalo. O šomiš maswaodikga gabotse . O šomiša mabaka gabotse	
Nomoro ya teko	Tekolo ya ka phapošing	4.1	4.2	4.3	4.3	4.3	4.1	4.4	4.4	
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										

MPHATO 2 Kotara 4: Mohlala wa mošomo wa teko ya semmušo

4.1: GO THEELETŠA LE GO BOLELA / KWEŠIŠO	
MAIKEMIŠETŠO	<p>O a theeletša ebile o tšea karolo go šomana le sengwalwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • O araba dipotšišo tše bonolo ka dintlha tša sengwalwa • Araba dipotšišo tšeo di bulegilego ka sengwalwa • Latelanya ditiragalo tša sengwalwa ka tshwanelo • O a kamaka
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> • Se se ka dirwa nako engwe le engwe go tloga go Beke 4 go ya go Beke 7 • Dira se ka Labohlano ka nako ya Mošomo wa Bomolomo: Go ahlaahla sengwalwa sa sa go bala mmogo. GO BALA: Mošomo wa morago ga go bala
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> • Šomiša kanegelo ya go bala mmogo ya beke ya go feta • Dudiša baithuti gabotse gore ba kgone go dira mošomo. • Ke moka, bitša baithuti ka o tee ka o tee go tla tafoleng ya gago gomme ba dire teko. • Kgopela baithuti gore ba arabe potšišo e 1 goba tše 2 ka sengwalwa gomme ba arabe mehuta ye ya dipotšišo: <ul style="list-style-type: none"> Dipotšišo ka dintlha tša sengwalwa 1 mang..? 2 eng...? 3 neng...? 4 bjang...? 5 kae...? Dipotšišo tšeo di bulegilego 1 Ke ka lebaka la eng o nagana gore...? 2 Naa o ka kgona go dira kgokaganyo...? 3 Ge nkabe o le....O be o tla? Ke ka lebaka la eng? Tatelano 1 Naa go diregile eng mathomong a kanegelo? 2 Naa go diregile eng mafelelong a kanegelo? 3 Naa go diregile eng ka morago ...? 4 Naa go diregile eng pele: ...goba...? Go kamaka 1 Naa o kgona go kamaka ka eng....go tšwa go....? 2 Naa o nagana bjang....? 3 Naa ke ka lebaka la eng o nagana bjalo...? • Leka baithuti o šomiša rubriki ya ka mo fase.

RUBURIKI 4.1 GO THEELETŠA LE GO BOLELA	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
DIPOTŠIŠO TŠE BONOLO KA DINTLHA	Moithuti o sokola go gopola kanegelo le ge a fiwa thekgo	Moithuti o gopola dintlha tše dinnyane go tšwa kanegelong le gona ka hlohloletšo.	Moithuti o gopola dintlha ka moka go tšwa kanegelong ka hlohloletšo e itšego.	Moithuti o gopola dintlha ka moka go tšwa kanegelong gabotse, ka lebelo le ka thelelo
RUBURIKI 4.1 GO BALA LE KWEŠIŠO YA TEKATLHALOGANYO	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
DIPOTŠIŠO KA DINTLHA TŠA SENGWALWA	Moithuti o kgona go nepa le go gopola gabotse ntlha e tee ka kanegelo. (1)	Moithuti o kgona go nepa le go gopola gabotse tše dingwe tša dintlha go tšwa kanegelong, ge a hlohloletšwa	Moithuti o kgona go nepa le go gopola dintlha ka moka go tšwa kanegelong, ge a hlohloletšwa	Moithuti o kgona go nepa le go lemoga gabotse dintlha ka moka ga tšona ka ponyo ya leihlo go tšwa kanegelong.
TATELANO	Moithuti ga a kgone go latelanya ditiragalo go tšwa Sengwalweng le ge a fiwa thekgo	Moithuti o kgona go latelanya ditiragalo go tšwa sengwalweng ka thekgo ye e itšego.	Moithuti o kgona go latelanya ditiragalo go tšwa sengwalweng eupša o tšea nako e telele.	Moithuti o latelanya ditiragalo go tšwa sengwalweng gabotse le ka lebelo
GO KAMAKA	Moithuti o na le ditlhotlo go kamaka ka moanegwa goba tiragalo go tšwa kanegelong, le ge a fiwa thekgo. (1)	Moithuti o dira kamako ya go kwagala ka moanegwa goba tiragalo go tšwa kanegelong ka thekgo ye e rileng. (2)	Moithuti o dira kamako ya go kwagala ka moanegwa goba tiragalo go tšwa kanegelong ka thekgo ka ntle le go thekgwa. (3)	Moithuti o kamaka gabotse ka nepo goba tiragalo go tšwa kanegelong ka ntle le go thekgwa.(4)

4.2: DITUMATLHAKA	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> • O bopa mantšu a šomiša medumo yeo e rutilwego
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> • Dira se ka Beke 5 goba 6, ka Mošupologo ka nako ya thuto ya mongwalo
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> • Botša barutwana gore ba bule letlakala leo le hlwekilego ba ngwale: Moleko wa ditumahlaka • Sa go latela, laetša baithuti go phutha lephephe ka bogare, le go ngwala dinomoro 1-10 ka go lanngela, kemoka ba ngwale 11 – 20 go thoma bogareng bja letlakala. • Hlalosetša baithuti gore o tlo bitša nomoro ke moka o bitše modumo goba lentšu. Ba swanetše go ngwala modumo woo goba lentšu kgauswi le nomoro yeo. • Ge baithuti ba sa kgone go ngwala modumo goba lentšu ba swanetše go thala mothalo o mokopana kgauswi le nomoro. • Sa go latela, hlalosetša baithuti gore o tla ba biletša mafoko a mabedi. Ba swanetše go a ngwala fase. Ba swanetše go šomiša maswaodikga a maleba. • Tlhahla baithuti go homola ka nako ya melekwana, gomme ba se ke ba kopisetšana. • Dira lenaneo la mantšu a 20 ao o tlogo ba biletša ona– kgonthišiša gore medumo ka moka yeo go dirwago diteko ka yona e rutilwe. • Bopa mafoko a 2 a ma kopana, a go ba le mantšu a mahlano bobedi ba ona. E swanetše go ba mantšupono goba mantšu a medumo yeo baithuti ba a tsebago. • Ka morago ga molekwana, tšea dipuku tša baithuti gomme o di swaye. • Dira diteko ka moithuti o mongwe le o mongwe o šomiša mothalotlhatlhi wa ka mo fase.

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2 MEPUTSO 1-5	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4 MEPUTSO 6 - 10	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6 MEPUTSO 11 - 15	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7 MEPUTSO 15 - 20
MOPELETO WA MANTŠU A DITUMATLHAKA	Moithuti o kgonne mantšu le medumo e 1-5.	Moithuti o kgonne mantšu le medumo e 6-10.	Moithuti o kgonne mantšu le medumo e 11-15	Moithuti o kgonne mantšu le medumo e16-20.
MOPELETO WA LEFOKO LA PILETŠO	Moithuti o nepile mantšu a magareng ga 0 go iša go a -3.(1)	Moithuti o nepile mantšu a magareng ga 4 go iša go a 6.(2)	Moithuti o nepile mantšu a magareng ga 7 go iša go a 8. (3)	Moithuti o nepile mantšu a magareng ga 9 go iša go a 10.(4)
TSHOMIŠO YA MASWAODIKGA (Tlhaka e kgolo mathomong a lefoko le lengwe le le lengwe. Khutlo mafelelong a lefoko le lengwe le le lengwe.)	Moithuti o šomišitše 0 goba e 1 ya maswaodikgwa gabotse. (5)	Moithuti o šomišitše maswaodikga a 2 gabotse. (1)	Moithuti o šomišitše maswaodikga a 3 gabotse.(1.5)	Moithuti o šomišitše maswaodikga a 4 gabotse.. (2)

4.3: DITUMATLHAKA / GO BALA	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> O lemoga ditumammogo tša tumatlhaka ya go tswakwa le ditumammogo tša tumatlhaka ya tlhakapedi O balela godimo go tšwa pukung ya legato leo le mo lekanego. O šomiša mantšupono, ditumatlhaka, bokgoni bja go kwešiša popego le pileletšo ya medumo. O bala ka thelelo yeo e oketšegilego le maikutlo
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> Se se ka dirwa neng kapa neng go tloga go Beke 6 go ya go Beke 8 Dira se ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, bitša baithuti ka o tee ka o tee gore batle ba go balele. Thoma ka go kgopela moithuti a bale mantšu a go ba le ditumanošipedi tša go swana. mohlala, thwii, baagi, meedi, diila, phoofolo bj.bj.. ditumanošipedi tša go fapana, mohlala, boifa, loutša, bua, rua, apea Sa go latela kgopela moithuti gore a bale sengwalwa sa legato leo le lekanetšego. Netefatša gore sengwalwa se na le mantšu a go bileletšega. Leka moithuti o šomiša ruburiki ya ka mo fase.

RUBRIKI 4.3 DITUMATLHAKA	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
O LEMOGA DITUMAMMOGO TŠA TUMATLHAKA YA GO TSWAKWA LE DITUMAMMOGO TŠA TUMATLHAKA YA THLAKAPEDI	Moithuti o palelwa ke go bala medumo le mantšu gabotse.	Moithuti o bala e mengwe ya medumo le mantšu gabotse	Moithuti o bala bontši bja medumo le mantšu gabotse	Moithuti o bala medumo le mantšu ka moka gabotse
THELELO	Moithuti o bala ka go šia, o a ema ge a fihla go mantšu ao a sa a tsebego goba o fofa mantšu ao a sa a tsebego, o bušeletša mantšu goba mafokwana.	Moithuti o bala a fela a ema goba go šia. Moithuti go ba le moo a palelwago ke go feta.	Moithuti o a bala eupša o fela a ema mola le mola a kgaola thelelo. Moithuti o fela a palelwa ke mantšu a itšego goba popego ya lefoko.	Moithuti o bala ka thelelo a fela a ema. Moithuti o kgona go iphošolla ge a bala mantšu a bothata goba lefoko la popego e thata.

4.3 RUBURIKI GO BALA	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
BOKGONI BJA GO BILELETŠA MEDUMO	Moithuti o hloka thekgo e kgolo ya tumatlhaka go tšwa go morutiši gore a kgone go bala mantšu ao a sa a tsebego. Moithuti o palelwa ke go kgaogantšha mantšu ka dinoko goba medumo. Moithuti o tseba mantšupono/ mantšu a mmalwa a go tšwelela kgafetšakgafetša.	Moithuti o leka go šomiša tumatlhaka go bala mantšu ao a sa a tsebego eupša o hloka thekgo ya morutiši. Moithuti o kgona go kgaogantšha mantšu ka dinoko le medumo ka thušo ya morutiši. Moithuti o tseba mantšupono/ mantšu a mangwe a go tšwelela kgafetšakgafetša.	Moithuti o šomiša tumatlhaka le dinoko go bitša medumo ya mantšu ao a sa a tsebego, eupša o fela a hloka thušo ya go kopantšha medumo go bopa mantšu. Moithuti o tseba mantšupono/ mantšu a mantši a go tšwelela kgafetšakgafetša.	Moithuti o šomiša tumatlhaka le dinoko go bitša medumo ya mantšu ao a sa a tsebego, ebile o kgona go kopantšha medumo go bopa mantšu. Moithuti o tseba mantšupono/ mantšu a rutilwego ka moka a go tšwelela kgafetšakgafetša.
TLHAGIŠO	Moithuti o bala ka lentšu la segalotee(1)	Moithuti ka nako yengwe ge a ikwa a na le boitshepo o fela a fetoša segalo goba hlabošo ya lentšu.(2)	Moithuti o bala ka hlagiso o fetola legalo ebile o hlaboša lentšu ka tsela ya maleba (3)	Moithuti o bala ka hlagiso e botse kudu, o fetola segalo ao a tseneletšego ebile o hlaboša lentšu gabotse ka mokgwa wa go kwagala. (4)

4.4: MONGWALO/ GO NGWALA	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> • O netefatša tshwano le tekanetšo: bogolo bja ditlhaka tše dinnyane le ditlhaka tše dikgolo lentšung. • O a kopolla ebile o ngwala mantšu ka mothikitho goba ka mongwalo wo o kopanego. • O ngwala temana e 1 goba tše 2 (mafoko a 10) ka maitemogeleo a gagwe goba ditiragalo. O šomiša maswaodikga gabotse. • šomiša mabaka a polelo gabotse
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> • Dira se o šomiša dithuto tša go ngwala tša dibeke 3-4, dibeke 5-6, goba dibeke 7-8.
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> • Dira mešomo ya go ngwala go swana le mehleng. • Tšea dipuku tša baihuti ka morago ga tikologo ya go ngwala. • Dira teko ya moithuti ya Mongwalo le Go ngwala o šomiša rubriki ya ka mo fase.

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
MONGWALO: MOTHIKITHO GOBA MONGWALO WO O kopanego	Moithuti o palelwa ke go ngwala mothikitho goba mongwalo wo o kopanego. Go na le diphošo tša go hlama maletere, bogolo bja maletere le go fetoga fetoga. Moithuti o ngwala ka go nanya. (1-2)	Moithuti o laetša tšwelopele ka go ngwala mongwalo wo o kopanego goba mothikitho. Go sa na le diphošo ka go hlama maletere ,tekanelo ya bogolo bja maletere ka dinako ka moka. Lebelo la moithuti la go ngwala le a oketšega.(3-4)	Moithuti o laetša tšwelopele e kgolo ka go ngwala mongwalo wo o kopanego goba mothikitho. Go na le diphošo tše mmalwa ka go hlama maletere ,tekanelo ya bogolo bja maletere ka dinako ka moka. Moithuti o ngwala ka lebelo leo le lekanego. (5-6)	Moithuti o laetša tšwelopele e kgahlišago ka go ngwala mongwalo wo o kopanego goba mothikitho. Go na le diphošo tše mmalwa ka go hlama maletere ,tekanelo ya bogolo bja maletere ka dinako ka moka. Moithuti o ngwala ka lebelo leo le la maleba. (7)
GO NGWALA: BOMMAKGONTHE	Go bothata go kwešiša kgopolo ya moithuti goba kgopolo ga se ya mmakgonthe – o kopisitše mohlala wa morutiši.	Kgopolo e a kwišišega ebile ke ya mmakgonthe, le ge e le gore e swana le mohlala.	Kgopolo ke ya mong ebile ke ya mmakgonthe.	Kgopolo ke ya mong, ke ya mmakgonthe ebile e laetša bokgoni.
GO NGWALA: BOTELELE LE POPEGO	Sengwalwa se na le mafoko a ka fase ga 6 goba mafoko ga se a ngwalwa ka ditemana tše 2.	Sengwalwa se na le bonnyane mafoko a 6-7. Mafoko ga se a ngwalwa ka ditemana tše 2.	Sengwalwa se na le mafoko a 6-7. Mafoko a ngwadilwe gabotse ka ditemana tše 2.	Sengwalwa se na le mafoko a 8. Mafoko a ngwadilwe gabotse ka ditemana tše 2.
GO NGWALA: MASWAODIKGA	Moithuti o palelwa ke go šomiša ditlhakagolo le dikhutlo gabotse le ka nako tšohle.	Moithuti o šomiša ditlhakagolo le dikhutlo gabotse eupša o palelwa ke maswaodikga a mangwe.	Moithuti o šomiša maswaodikga ao a a rutilwego ka moka gabotse le ge e le gore o fela a dira diphošo.	Moithuti o šomiša maswaodikga ao a rutilwego gabotse ebile ga dire diphošo gantši.
GO NGWALA: MABAKA	Moithuti o nale ditlhotlo tša go ngwala ka lebaka le tee la go se fetoge, le ge a na le thekgo ya tlhako le morutiši.(1)	Moithuti o kgona go ngwala ka mabaka a go se fetolwe, ka thekgo. Moithuti o tseba go šomiša lebaka la bjale le lebaka le le fetilego. (2)	Moithuti o kgona go ngwala ka mabaka a go se fetolwe, ntle le thekgo. Moithuti o tseba go šomiša lebaka la bjale le lebaka le lebaka le le tlogo. (3)	Moithuti o šomiša mabaka gabotse ka nepo. Moithuti o tseba go šomiša lebaka la bjale, lebaka le le fetilego le lebaka le le tlogo. (4)

